

Onderzoek naar Rugstreeppad Rijssenhout Haarlemmermeer.

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Ligging en begrenzing onderzoeksgebied	5
3	Het Onderzoeksmethode	6
4	Resultaten	8
4.1	Avondtelling kooractiviteit	8
4.2	Zoeken op zicht	8
4.2.1	Geschikte locaties voor Rugstreeppad.....	8
4.2.2	Oude kascomplexen.....	11
4.2.3	Ongeschikte biotopen en valse meldingen	13
4.2.4	Overige amfibieën	13
5	Conclusie en aanbevelingen	14
6	Bronnen en literatuur	15
7	Bijlagen	16
	Bijlage Avondtelling	17
	Bijlage zichtwaarneming.....	18

1 Inleiding

“De gemeente Haarlemmermeer is volop in ontwikkeling. We maken nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen, sportcomplexen en cultuur- en groenvoorzieningen. Ook komen er nieuwe wegen en fietspaden bij.

In het zuiden van Haarlemmermeer ligt PrimAviera. Dit glastuinbouwgebied bestaat uit een nieuw te ontwikkelen gebied en een herstructureringsgebied. PrimAviera beslaat een oppervlakte van 650 ha en beschikt straks over de modernste voorzieningen en een uitstekende infrastructuur.

Naast het vele ‘glas’ vormen groen en water, plekken voor recreatie, bedrijfswoningen en ruime, veilige wegen essentiële onderdelen van PrimAviera. Duurzaamheid en energiezuinigheid spelen een grote rol. Voldoende water, energie, een warmtenetwerk en zuivere CO₂ zijn van groot belang voor de glastuinbouw. In het PrimAviera gebied wordt hier in een vroeg stadium rekening mee gehouden.

Het glastuinbouwgebied maakt strategisch deel uit van de greenport 'Flower Mainport Aalsmeer'. is één van de vijf Greenports in Nederland. Het is het grootste wereldhandels-en kenniscentrum voor de sierteeltsector met in het hart bloemenveiling Aalsmeer. Er wordt in de regio samengewerkt aan duurzaamheid, innovaties, internationale concurrentiepositie en imagoverbetering voor de hele sector”. Aldus de website van gemeente Haarlemmermeer.

Voor de ontwikkeling van het gebied is het belangrijk te weten welke mogelijke beschermde planten en dieren voorkomen in een gebied. In een vroeg stadium kunnen dan in de plannen compenserende en mitigerende maatregelen worden opgenomen.

Een van de strikt beschermde diersoorten (Bijlage IV Habitatrichtlijn) die in de Haarlemmermeer voorkomen is de Rugstreeppad (*Bufo calamita*) . In 2008 vond een inventarisatieplaats in het buitengebied van de gemeente. De inventarisatie leverde aanwijzingen op dat in de omgeving van Rijsenhout de Rugstreeppad voorkomt. Ook zijn er oude meldingen van het voorkomen van de Rugstreeppad. Alle reden om een uitgebreider onderzoek in te stellen naar het voorkomen van de Rugstreeppad in het te ontwikkelen gebied van Rijsenhout.

De voorliggende tekst bevat de rapportage van de bevindingen van het onderzoek dat in de zomer van 2012 plaatsvond naar het voorkomen van de Rugstreeppad bij Rijsenhout.

2 Ligging en begrenzing onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt in de gemeente Haarlemmermeer. Op onderstaande kaart is het onderzoeksgebied groen ingekleurd.

Het gebied wordt begrensd aan de oostzijde door de Westeinderplassen. Een gebied met oude legakkers en jachthavens. In het zuiden ligt de Ruigenhoek, een restant veenweidegebied. De begrenzing aan de westzijde wordt gevormd door de A4 een brede en zeer drukke snelweg. Aan de Noordzijde ligt de Geniedijk met het voorkanaal en aan de zuidzijde de Venneperweg die aan een doorloopt.

Het onderzoek gebied bestrijkt ongeveer 10 kilometerhokken met een totale oppervlakte van 800ha.

Afbeelding 1 Kaart Onderzoeksgebied

In het gebied liggen grote kascomplexen, akkers met graan, suikerbieten, plantgoed en aardappelen. Middenin ligt de dorpskern van Rijsenhout met woonwijken en sportvelden. Aan de noordzijde ligt een klein bedrijventerrein.

Vanuit een ecologisch standpunt gezien is het gebied omgeven door barrières die voor een Rugstreeppad niet makkelijk te nemen zijn; een brede snelweg, breed water en drukke doorgaande wegen.

3 Het Onderzoeksmethode

De onderzoeksmethode is afgeleid van de "Handleiding voor het monitoren van amfibieën in Nederland" herziene uitgave 2011, CBS & RAVON zoals hieronder is geciteerd.

"De rugstreepad wordt in alle Nederlandse provincies gevonden. Het zwaartepunt van zijn verspreiding ligt in Westen Midden-Nederland, langs de grote rivieren en plaatselijk op de hogere zandgronden. Hij is een bewoner van zandige terreinen met een betrekkelijk hoge dynamiek, zoals de duinen, de uiterwaarden van de grote rivieren, op gespoten terreinen, heidevelden en akkers, maar kan ook op klei en veengronden worden aangetroffen. Voor de voortplanting is de rugstreepad afhankelijk van ondiepe wateren die vrij snel opwarmen. Vaak wordt gebruikgemaakt van tijdelijke poeltjes en plassen, maar ook slotjes en vennen kunnen geschikt zijn. Een voorwaarde is wel dat het water niet zuurder is dan pH 5. Brak water wordt getolereerd.

In Nederland loopt zijn verspreiding terug en het meetnet laat ook een negatieve trend zien wat de soort de status gevoelig geeft op de nationale Rode Lijst. De rugstreepad is pas laat op zijn voortplantingsplaats te vinden. Vanaf half april tot eind juni kan zijn roep worden gehoord, met een piek in mei. Let op: verwarring met de veenmol is mogelijk! De meeste eisnoeren kunnen in mei los op de bodem van het voortplantingswater worden aangetroffen, maar zijn vaak moeilijk te vinden omdat ze met slibdeeltjes van de bodem zijn overstoven. Daarna zijn tot in juli de larven aan de ondiepe oevers te zien. In juli kunnen de pas gemetamorfoseerde padjes vaak massaal aan de oevers van het voortplantingswater worden waargenomen".

"Methode van monitoren:

- avondtellingen van kooractiviteit (mei)
- zoeken van eisnoeren (mei)
- zoeken van larven (juni)
- zoeken van pas gemetamorfoseerde dieren (juli)"

Afhankelijk van de temperatuur en weersomstandigheden in de vroege zomer, verschuift de periode voor monitoring. Afgezien van een korte warmte piek eind mei was de vroege zomer van 2012 relatief koud. (Bron: Buienradar.nl) Verwacht werd daarom dat dit jaar de voortplantingcyclus laat zou zijn.

Avondtellingen kooractiviteit

Mannetjes van Rugstreepadden kunnen nog tot ver in juli en zelfs nog in augustus op de paarplaats roepen. De roep van Rugstreepad mannetjes is bij rustig weer te horen op een afstand tussen de vijfhonderd meter tot een kilometer. Dit maakt het mogelijk om grote oppervlakte eenvoudig te monitoren. (bron: De amfibieën en Reptielen van Nederland RAVON/Naturalis 2009) Een referentie populatie nabij Bilderdam, Kalslagerpolder was op 16 juni roepend actief.

Het onderzoek in Rijsenhout is pas laat van start gegaan op 26 juni en 3 juli tussen 22.30 en 1.30. Het onderzoek bestond uit een tweetal luisterronden. (zie bijlage luisterroutes) Op beide avonden was de temperatuur ruim boven de 15° C en was er weinig wind. De tweede avondronde vond plaats na een onweersbui. Tijdens de luisterronden werd regelmatig gestopt en enkele minuten lang geluisterd naar roepende mannetjes. Het onderzoeksgebied is daarmee vrijwel vlakdekkend beluisterend.

Zoeken op zicht

Tijdens de dagbezoeken is op zicht en met een net gezocht naar larven en juvenielen op geschikte locaties die op basis van de biotoop waren geselecteerd; bij ondiep water, ruderaal terrein, in sloten en slootkanten. In leegstaande en vervallen kassencomplexen en andere geschikte locaties is gezocht naar adulten. Adulte Rugstreeppadden kruipen overdag weg in hopen, onder oude steen- en puinhopen, houtstapels etc. Zo veel als mogelijk werd op en onder deze substraten gezocht.

De dagbezoeken vonden plaats op vrijdag 13 juli een oriënterend ronde en op maandag 30 juli, maandag 6 augustus vrijdag 10 augustus en dinsdag 21 augustus vond onderzoek op specifieke locaties plaats.

Afbeelding 2 Substraat in leegstaande kas om overdag onder te kruipen

Literatuur en websites

Voorafgaand aan de veldbezoeken is gezocht op internet en in literatuur naar oude waarnemingen in de omgeving van Rijsenhout. De sites van Telmee.nl en Waarneming.nl werden gecheckt over de periode 2007 t/m 2012. De website van RAVON werd bezocht voor nadere informatie.

Naast de websites werd literatuur onderzocht. Recent verscheen in 2011 de Atlas van de Noord-Hollandse amfibieën en reptielen met verspreidingskaartjes (RAVON/Landschap Noord-Holland).

Waarnemingen

Uit een mondelinge mededeling (anoniem) zou er mogelijk een populatie Rugstreeppadden in de zuidelijke punt van het onderzoeksgebied voorkomen. Ook is vastgesteld dat Rugstreeppad voorkomt in en rond kassencomplexen nabij Lisserbroek. Uit het onderzoek in 2008 "Rugstreeppadden in de Haarlemmermeer, een onderzoek naar voorkomen van Rugstreeppadden" (N.Daemen, ARDA avies) blijken er geen meldingen bij Rijsenhout van voor 2008 te zijn. Wel is het gebied als "hotspot" geduid voor mogelijk voorkomen van de Rugstreeppad op grond van geschikte biotoop.

4 Resultaten

4.1 Avondtelling kooractiviteit

Tijdens de twee avondtellingen werden geen roepende Rugstreeppadden in het onderzoeksgebied gehoord. In de bijlage Avondtellingen zijn de fietsroutes opgenomen en de luisterspots gemarkeerd.

In het zuidelijke deel tegenover de Ruigenhoek werd op afstand in de Ruigenhoek vermoedelijk Rugstreeppad gehoord. Verwarring met het snorrende geluid van een buitenboordmotor op afstand is echter niet uitgesloten.

In het westelijke deel van het plangebied werd het luisteren bemoeilijkt door het razen van de snelweg A4 en landende vliegtuigen. In de stille momenten werd ook hier geen Rugstreeppad gehoord.

4.2 Zoeken op zicht

Tijdens de zichtwaarnemingen zijn geen Rugstreeppadden gevonden. In de bijlage Zoeken op zicht is op de kaart opgenomen waar is gezocht naar larven, juvenielen en adulte Rugstreeppadden. Het zoeken op zicht leverde een aantal locaties met zeer geschikte biotopen voor Rugstreeppad.

4.2.1 Geschikte locaties voor Rugstreeppad

Het langgerekte weiland aan de voet van de Ringdijk nabij Leimuiderbrug werd bezocht omdat hier mogelijk meldingen waren van Rugstreeppadden. Dat de Rugstreeppad nu niet is aangetroffen wil niet helemaal uitsluiten dat de soort hier kan voorkomen. De kans lijkt echter klein omdat het voortplantingsbiotoop niet geheel voldoet.

Afbeelding 3 Overshaduwde sloot met steile kanten en veel kroos nabij Leimuiderbrug

Een locatie waarin drie hotspots zijn aangegeven ligt aan de oostzijde van de Venneperweg en westelijk van de Aalsmeerderweg rondom een groot kassencomplex. Het betreft nog recentelijk ingerichte terreinen. Het biotoop is zeer geschikt voor Rugstreeppad; ondiep water, zandige ondergrond, kale en ruige stukjes grond. Het ontbreekt wel aan overwinteringplekken en schuilgelegenheid. De strook strekt zich over een grote oppervlakte en lengte uit.

Afbeelding 4 Geschikt biotoop voor Rugstreeppad

Afbeelding 5 Geschikt biotoop voor Rugstreeppad

Een andere hotspot betreft het gebied achter het Hotel van der Valk aan de A4. Hier ligt een recentelijk aangelegde vijverpartij en een tuin in aanleg. De combinatie van activiteiten, zanderige ondergrond en aanwezigheid van water dat snel opwarmt maakt het biotoop geschikt.

Afbeelding 6 Vijverpartij achter Hotel van der Valk

Een tweetal andere hotspots liggen in de noordwesthoek van het onderzoeksgebied. Het betreft een ruderaal stuk grond langs de Geniedijk en een voormalig zanddepot midden in de polder. Hier liggen ondiepe plassen, de ondergrond is zanderig en er zijn voldoende schuilgelegenheden.

Afbeelding 7 Ruderaal braakliggend terrein met ondiepe plassen

Afbeelding 8 Voormalig zanddepot met ondiepe plassen

4.2.2 Oude kascomplexen

Bekend is dat Rugstreeppadden voorkomen rondom kassencomplexen. In Rijssenhout staan een aantal van deze complexen leeg en op de nominatie om gesloopt of vervangen te worden. Deze complexen werden onderzocht op het voorkomen van Rugstreeppadden.

Tijdens het onderzoek werd snel duidelijk dat leegstaande complexen waar het glas nog in de kas zit, ongeschikt zijn voor amfibieën. De luchtvochtigheid is zeer laag en de temperatuur hoog. Een combinatie van factoren waardoor amfibieën snel kunnen uitdrogen. In deze kassen werden daarom geen amfibieën aangetroffen.

Afbeelding 9 droog en warm kascomplex ongeschikt voor amfibieën

Kascomplexen waar het glas gedeeltelijk of geheel uit verdwenen is, zijn een goed biotoop voor amfibieën. De luchtvochtigheid is er hoog en de temperatuur is gematigd warm. In deze complexen werd Gewone pad (Bufo bufo) aangetroffen tussen de lappen met bodembedekkende materialen. In deze kassen groeide inmiddels spontaan opgeslagen bomen en struiken.

Afbeelding 10 Kas zonder glas met spontane opslag

Bekend is dat de Gewone pad bij het ontwikkelen van bomen en struiken in nieuwbouwwijken de Rugstreepad verdrijft. Het biotoop wordt dan ongeschikt voor de Rugstreepad. Aannemelijk is dat in de kassen waar Gewone pad voorkomt Rugstreepad ook verdwijnt.

Afbeelding 11 Gewone pad onder bodembedekkende materialen

Als Rugstreeppadden een geschikt biotoop hebben dan kunnen ze lang op dezelfde plaats blijven. Zo kan Rugstreeppad in kascomplexen voorkomen. Als een dergelijk complex buiten gebruik raakt en daarmee een verandering in dynamiek optreedt, is de kans groot dat Rugstreeppad verdwijnt naar een geschikt biotoop.

Is een geschikt biotoop gevonden dan kunnen restpopulatie snel uitgroeien en wederom een gezonde populatie vormen.

Rugstreeppad kan ook voorkomen in de akkers indien er voldoende schuilgelegenheid is. Schuilgelegenheid wordt dan vaak gevonden op de boerenerven. Onder puin, stoeptegels, balken en kruipruimten worden de Rugstreeppadden dan gevonden.

4.2.3 Ongeschikte biotopen en valse meldingen

In het onderzoeksgebied komen biotopen voor waar Rugstreeppad niet wordt verwacht.

De nieuwbouwwijken in Rijsenhout zijn niet van zeer recente datum en de beplantingen zijn fors ontwikkeld. Rugstreeppad trekt dan weg naar geschiktere plekken.

In de omgeving rondom de sportvelden met flink ontwikkelde singelbeplantingen is niet te verwachten dat hier, ondanks de dynamiek van het beheer op de sportvelden, Rugstreeppad voorkomt.

In de omgeving van Rijsenhout en op tuinbouwgronden komt de Veenmol voor. Het geluid van de Veenmol lijkt op sterk op het geluid van de Rugstreeppad. Het is goed mogelijk dat meldingen op basis van geluid niet afkomstig zijn van Rugstreeppad maar van Veenmol. Indien er sprake is van een dergelijke melding kan deze pas serieus worden genomen als de tijd van het jaar klopt en er ook een visuele waarneming is.

4.2.4 Overige amfibieën

Afbeelding 12 Meerkikker

Tijdens het onderzoek werden Meerkikker, Bruine kikker en Gewone pad waargenomen.

Meerkikker werd in het hele gebied gehoord op de avondronden en gezien. Zowel juveniele als adulte exemplaren. Larven werden niet gevonden.

Bruine kikker werd langs slootkanten gezien en op de locatie nabij de Venneperweg. Het betrof maar weinig exemplaren zowel juveniel als adult.

Gewone pad werd aangetroffen in de leegstaande kassencomplexen zonder glas.

5 Conclusie en aanbevelingen

Uitsluiten aanwezigheid

Bij het uitgebreide onderzoek naar Rugstreeppadden in Rijsenhout zijn er geen Rugstreeppadden gevonden.

Het onderzoeksgebied beslaat een grote oppervlakte die onmogelijk in alle hoeken en gaten onderzocht kan worden. Rugstreeppadden leiden een relatief verborgen bestaan waardoor de trefkans buiten het paarseizoen moeilijk is. Het onderzoek vond relatief laat in het jaar plaats. Echter het koude voorjaar kan het paarseizoen verlaat hebben. Omdat er zeer geschikte biotopen in Rijsenhout en omgeving voorkomen, kan niet helemaal worden uitgesloten dat Rugstreeppad voorkomt. Het gaat dan zeker niet om een grote populatie maar om losse exemplaren op trek of als restpopulatie. Een grote populatie was met een grote mate van zekerheid gevonden op de onderzochte locaties.

Het verdient aanbeveling om komend jaar en dan vroeger in het jaar en afgemeten aan een referentie populatie, nogmaals een luisterronde te doen.

Oude kassencomplexen

Rugstreeppad kan voorkomen in productieve kascomplexen. In leegstaande kassen met glas is het klimaat te droog en te warm voor amfibieën. Rugstreeppad zal dan de kas verlaten.

In kassen zonder glas heerst een vochtig en warm klimaat dat geschikt is voor amfibieën. Rugstreeppad zou hier voorkomen. Na verloop van tijd zal spontane opslag van bomen en struiken plaatsvinden. Het biotoop wordt dan ongeschikt voor Rugstreeppad en Gewone pad neemt dan zijn plaats in.

Bij slopen van oude kassen verdient het aanbeveling om de kas eerst te onderzoeken op aanwezigheid van amfibieën. Bij een aanbesteding voor dergelijke werkzaamheden kan dit als eis worden opgenomen. Ook voor de andere amfibieën geldt een zorgplicht.

Vooruitblik

Rugstreeppadden hebben voorkeur voor terreinen met een hoge dynamiek. Braakliggende akkers, opgespoten gebieden, zanddepots en in ontwikkeling zijnde gebieden hebben een voorkeur. Dit kan in gebied als PrimAviera tot vertraging in de ontwikkeling leiden omdat de wet WABO en de Flora en Faunawet eisen stellen indien Rugstreeppadden voorkomen. In het gebied liggen nu terreinen die voor Rugstreeppad zeer geschikt zijn.

De nieuw aangelegde natte oever langs de Venneperweg is nu een goed alternatief voor de Rugstreeppad. Dit alternatief kan snel veranderen indien het beheer onvoldoende intensief blijft waardoor openheid gegarandeerd blijft.

Het verdient aanbeveling bij de ontwikkeling van het gebied om ook in de strook langs de Geniedijk voorzieningen te maken voor amfibieën. Een eventuele aanwezige Rugstreeppad kan dan hier naar toe uitwijken. Mogelijk kan de hotspot locatie van het voormalige zanddepot in dit gebied hiervoor worden ingericht.

6 Bronnen en literatuur

Creemers R., Delft van J., De amfibieën en reptielen van Nederland, uitgave Stichting RAVON

Daemen N, Rugstreeppadden in de Haarlemmermeer, een onderzoek naar voorkomen van rugstreeppadden, Onderzoeksrapport ARDA advies september 2008

Diepenbeek van A, Creemers R, Herkenning Amfibieën en Reptielen Nijmegen, 2006, Stichting RAVON

Dijk van W, Frigge P.A.J., De inventarisatie van amfibieën en reptielen in Zuid Kennemerland Haarlem, 1982, milieu inventarisatie rapport provincie Noord-Holland

Groenveld A, Smit G, Handleiding voor het monitoren van amfibieën in Nederland Amsterdam, herzien uitgave 2011, Stichting RAVON, Centraal bureau voor de Statistiek

Herder, J.E. (red.) 2010. Atlas van de Noord-Hollandse amfibieën en reptielen. Landschap Noord-Holland, Heiloo & Stichting Ravon, Nijmegen.

Janssen J.A.M. , Schaminée J.H.J., Europese natuur in Nederland, Soorten van de Habitatrictlijn Zeist, 2008, tweede sterk herziene druk, KNNV uitgeverij

Nöllert, A, Nöllert, C, Amfibieëngids van Europa Baarn, 2001, Uitgeverij Tirion

Rijsewijk A, Een rugstreeppad in de polder Nijmegen, 2005, Stichting RAVON

Walter de van E, Zollinger R, CASE: De rugstreeppad als pionier in nieuwe aanpak ruimtelijke ordening Artikel Levende Natuur mei 2008

<http://www.mineleni.nederlandsesoorten.nl/> ("Soortendatabase EL&I")

<http://www.telmee.nl>

<http://www.ravon.nl/>

<http://www.waarneming.nl>

Foto's: N.Daemen Arda advies voor natuur en landschap

Kaarten: Gemeente Haarlemmermeer bewerkt door N.Daemen Arda

7 Bijlagen

Bijlage Avondtelling

eerste ronde

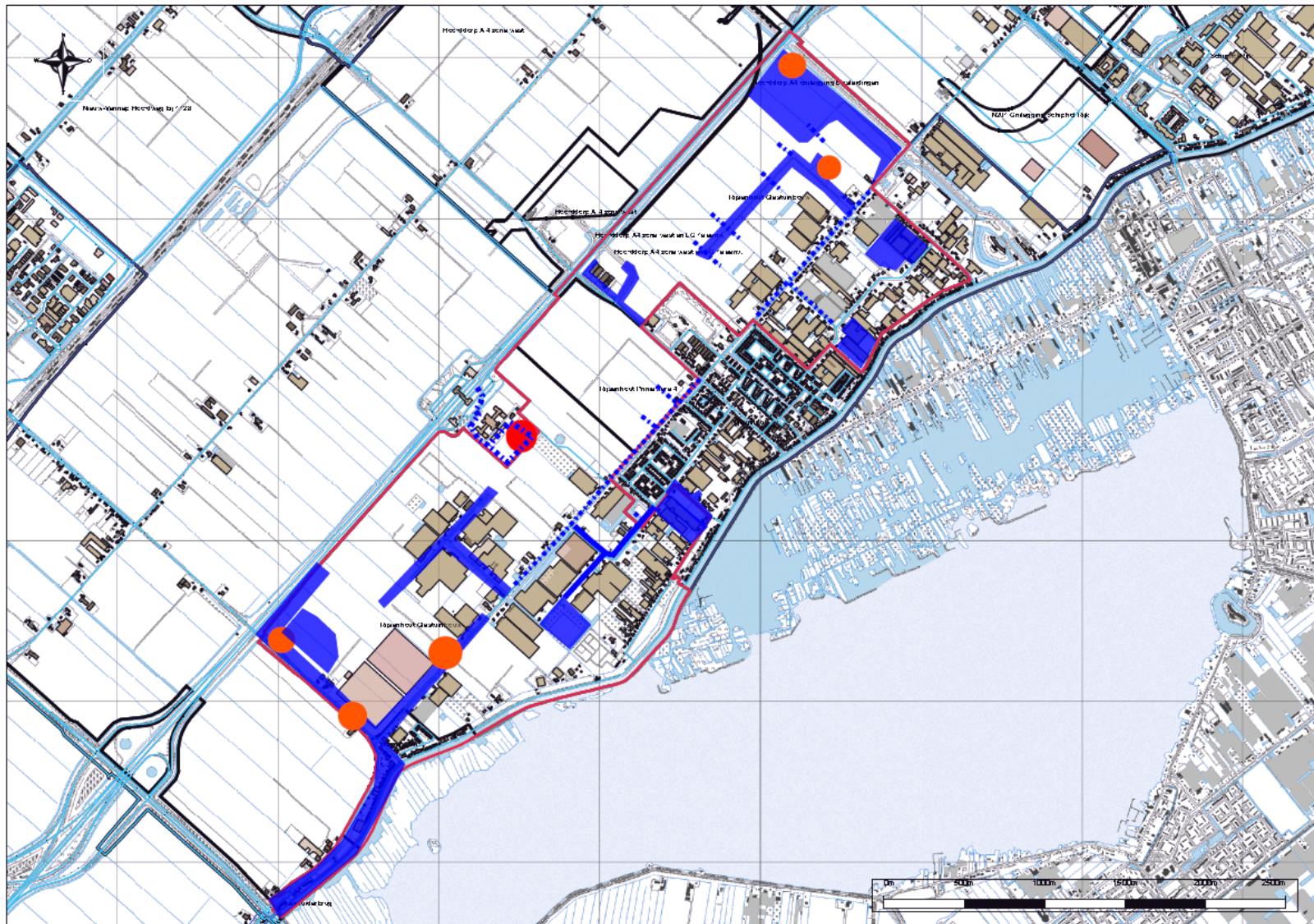

tweede ronde

luisterspot

Bijlage zichtwaarneming

Onderzochte gebieden

Hotspot met geschikt biotoop